

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені Г. С. Сковороди

**ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ
СТУДЕНТІВ ПРИРОДНИЧОГО ФАКУЛЬТЕТУ**

Випуск 9

Харків
2016

Наше дослідження особливостей формування рослинних угруповань на териконах було спрямоване на визначення можливих шляхів поліпшення екологічного стану околиць міста Красний Луч Луганської області за рахунок рекультивації. У період з 2014 по 2015 рік було вивчено флору та рослинність терикону шахти «Ізвестія». Було досліджено особливості флори териконів та їх рослинні угруповання, було створено гербарій рослин терикону, визначено їх життєву форму за К. Раункієром, екологічні групи за відношенням до світла і вологи, фіноценотичну приналежність та господарське значення рослин.

У флорі терикону серед родин переважають види родини Айстрові та Злакові; за життєвими формами переважають гемікриптофіти – 40% та терофіти – 26%, за екологічними формами по відношенню до світла найчисельнішими є геліофіти, менше – тіньовитривалих видів рослин, за відношенням до вологи серед вивчених видів найбільше – мезофітів 61% та ксерофітів 39%. Рослини флори териконів за господарським значенням переважно бур'яни, вони більш пристосовані до захоплення нових територій. За способом поширення ці види рослин розповсюджуються переважно за допомогою автохорії та анемохорії.

За результатами наших досліджень найбільш поширеними і пристосованими для умов дослідженого терикону є *Capsella bursa pastoris* L., *Euphorbia virguetosa* Klok., *Acer negundo*, *Achillea submillefolium* Klok. et Krytzka., *Taraxacum officinale* Webb. ex Wigg., *Elytrigia repens* Nevski, *Chenopodium album* L, *Artemisia austriaca* Jacq., *Robinia pseudoacacia*. Більшість цих видів доцільно в майбутньому використовувати для рекультивації інших териконів. Перелічені види рослин є бур'янами і збирання їх насіння для засівання інших териконів легко організувати без шкоди для довкілля.

Канава Олена

СУЧАСНИЙ СТАН КРАСНОКУТСЬКОГО ДЕНДРОПАРКУ

Науковий керівник – ст. викладач Ю.В. Бенгус

Велике значення у збереженні та інтродукції рослин на Харківщині та в цілому в Україні відіграють парки та дендропарки. Краснокутський дендропарк понад 200 років тому заклав біолог Іван Каразін — молодший брат засновника Харківського університету Василя Каразіна. У пошуках нових саджанців учений об'їздив майже всю Америку і Європу.

Краснокутський дендропарк має ділянки з особливим мікрокліматом: місцевість захищена високими деревами, рельєф парку складається з яружно-балкової системи, по її дну тече струмок, який завдяки дамбам утворює два ставки. Завдяки цьому вологість повітря у дендропарку вища, ніж навколо, тому культури, привезені з-за кордону, тут добре прижилися. Старі насадження, які збереглися дотепер, свідчать, що основу парку склали аборигенні види: *Quercus robur*, *Tilia cordata*, *Acer platanoides*, *A. campestre*, *Ulmus glabra*. На вільних ділянках до них невеликими групами або поодинокими деревами були підсажені інтродуценти, частина з яких існує й понині. Найбільшого різноманіття дендрофлора парку набула наприкінці XIX ст., кількість видів і форм сягала 540 таксонів. Після Вітчизняної війни колекційний фонд нараховував 180 таксонів (Курдюм, 1966).

Дослідження рослинності дендропарку показало, що за період з 2012 по 2015 рік нові висадки рослин проводили мало, але відбувалося природне відновлення місцевих і інтродукованих видів деревних рослин. З досліджених 83 видів – 52 утворюють надійний самосів. Серед місцевих порід добре відновлюються види клімаксового фітоценозу (кленово-липової діброви): в'яз гладкий, дуб звичайний, барбарис звичайний, липа серцелиста, груша звичайна, яблуня домашня, горобина звичайна, черемха звичайна, клен

татарський, к. гостролистий, к. польовий, свидина кров'яна, бруслина європейська, бруслина бородавчаста, ясен високий, ліщина звичайна, осика.

Окремі види-інтродуценти не тільки успішно відновлюються, але й витісняють місцеві види рослин. За нашими дослідженнями таке поширення характерне для дикого винограду п'ятилисточкового, дубу червоного, ясеня зеленого, клена-явору, липи широколистої, клена ясенелистого. Історія інтродукції останнього почалась із двох невдач. Лише третя спроба його культивування в дендропарку була успішною, причому настільки, що саме звідси цей вид клену поширився по всій Україні і став небезпечним інвазивним бур'яном, видом-трансформером, який змінює місцеві фітоценози і представляє загрозу місцевому різноманіттю видів (Юхно, 2008).

Основною проблемою дендропарку є недостатність коштів для розвитку. Багато років поспіль науковці домагаються, щоб дендропарк Каразіних отримав статус національного, тоді його землі були б захищені, а штат співробітників і фінансування можна було б збільшити.

Коростельова Оксана

ФЛОРИСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ГІДРОЛОГІЧНОГО ЗАКАЗНИКУ МІСЦЕВОГО ЗНАЧЕННЯ «ЄФРЕМІВСЬКИЙ» ПЕРВОМАЙСЬКОГО РАЙОНУ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Науковий керівник – к.б.н., доцент Гончаренко Я.В.

Природно-заповідний фонд Харківської області складається з природних комплексів й об'єктів, які мають природоохоронну, наукову, рекреаційну й інші цінності. Їх виділяють з метою збереження природного різноманіття ландшафтів, генофонду тваринного і рослинного світу, підтримання загального екологічного балансу.

Наші дослідження проводилися в гідрологічному заказнику місцевого значення «Єфремівський», який в 1998 році було споруджено в околицях с. Єфремівка Первомайського району Харківської області. Він займає площу у 28 га та призначений для збереження біоценозів на місці формування витоків річки Оріль. Район досліджень належить до теплої посушливої агрокліматичної зони, а у геоботанічному відношенні є степовою зоною із різнотравно-злаковою природною рослинністю та степовими чагарниками. Для проведення досліджень нами було використано загальноприйняті ботанічні та геоботанічні методи досліджень. Об'єктом досліджень є флора гідрологічного заказнику місцевого значення «Єфремівський». Предмет досліджень – еколого-біологічні особливості рослин.

Наші дослідження тривали протягом 2012-2015 рр. та було зареєстровано 59 видів рослин, що належать до 52 родів, 19 родин із домінуванням *Asteraceae* (28,8%). Вивчення біоморф за Х. Раункієром показало домінування гемікриптофітів (37,2%) та криптофітів (32,2%), що цілком відповідає розподілу клімаморф в умовах степу. Аналіз екологічних груп рослин показав переважання геліофітів (76,2 %) та мезофітів (45,7%). Наявність гігрофітів (6,7%) пояснюємо близькістю р. Оріль, яка дає можливість для розвитку цієї групи рослин. Аналіз господарського значення дослідженої флори свідчить про належність видів до різноманітних груп. Виявлено, що перше місце посідають бур'яни, до яких належить 32 види і це є свідченням про значне антропогенне навантаження. Незважаючи на режим заповідання тут щорічно випасають худобу і збираються лікарські рослини (*Urtica dioica* L., *Capsella bursa-pastoris* (L.), *Fragaria viridis* Duch., *Rumex acetosa* L., *Erigeron canadensis* L.). Геоботанічні дослідження, які охопили площу у 10 м², дозволили зробити певні висновки. Так, до видів домінантів належать *Agrimonia eupatoria* L. (ССП 9,7%), *Trifolium pratense* L. (8,4%), *Crinitaria villosa* (L.) Grossh. (7,6%), *Elytrigia repens* (L.) Nevski (7,2%), та біля водойми *Typha latifolia* L. (5,5%). Видами содомінантами